

Statens engasjement for vassdragsvernet og verving av kystvann kan utløse en ny organisering av et statens vannvesen!

Av Marcel Andre Boeve

Marcel Andre Boeve er sivilteknisk ingeniør fra Teknisk Høyskole i Groningen i Nederland og jobber som avdelingsingeniør ved enheten Bygg og Geodata i Molde kommune.

I denne debattspalten åpner redaksjonskomiteen for innsendte kronikker og andre meningsyttringer om vannrelaterte tema som har aktualitet. Formålet er å skape et rom for saklige meningsutvekslinger om aktuelle tema som er relevante for vannforvaltningen, eller oppfølging av tidligere publisert stoff i VANN. Innsende innlegg vurderes i forhold til «Vær Varsom-plakaten» og «Redaktørplakaten».

Innledning

Etter utdanningen har jeg jobbet med miljøteknikk, tilsyn, håndheving og kartlegging av forurensning. Både i staten og i konsulentbransjen jobbet jeg mye med og rund temaet vann og grunn. Fra disse jobbene har jeg tatt med meg at det er veldig mange og forskjellige departementer, etater, avdelinger og institutter som jobber med vann. Hvordan staten har fordelt oppgavene angående vannforvaltning og hvordan staten håndhever lovgivningen på vannområdet har derfor vært et viktig spørsmål for meg. Hensikten med denne kronikken er at jeg vil gi et startskudd for en begynnelse av en diskusjon om hvordan vi kan organisere en mer effektiv og målrettet enhetlig vannforvaltning.

Stormen herjer her nå over Aukra, det er 16. januar 2021, tiden er kommet at jeg åpner Word og formidler noe tanker som jeg har inni meg når det gjelder statlig vannforvaltning.

I siste nummer av Norsk Vann, 4-2021 leser jeg en artikkel i bladet fra munnen. Fin utford-

ring. Målet med denne kronikken er rimelig ubeskjeden, nemlig å starte en diskusjon som leder til etablering av en ny statlig etat, et slags statens vannvesen underlagt et direktorat for infrastruktur og vann, som igjen er sortert inn under for eksempel Samferdselsdepartement (SD). Hvorfor og hvordan jeg har kommet til dette idé/forslag, skal jeg kort gjøre rede for nedenfor.

Tror det er først lurt å si noe kort og i forkant hvorfor jeg tror det har fordeler med en ny «Statens Vannvesen», ved siden av «Statens Vegvesen».

Når jeg leser på websiden til Statens vegvesen at de for 2021 har fått tildelt 29.748.629 NOK, drømmer jeg meg nemlig rask bort hvor mye staten vil bruke til å organisere en målrettet og enhetlig forvaltning av vann i 2050. Jeg tror at å åpne riksveg 1 enda mer og å håndheve en god vannkvalitet i vassdrag og kystvann kan være verd noe statlige midler og omorganisering. Jeg skriver dette etter har hørt Kystverket klage om for lite tildelte midler, etter ha lest en annonse

«**stå opp for vassdragsvernet**» med en bønn til bare statsministeren av DNT, Birdlife Norge, Greenpeace, Natur og Ungdom, Framtiden i våre hender, Naturvernforbundet, Norske lakselver, Norsk friluftsliv, Norges jeger- og fisker forbund, WWF og Sabina i Klassekampen datert 11. januar 2022.

Men egentlig begynte alt i 2005, da jeg var på et møte på Vinstra, at vanddirektivet kunne innføres uten å tilpasse statsforvaltningen/lov-givningen.

Da fikk jeg litt vann på mølla, fordi jeg vet at hele stater, for eksempel Frankrike, er bygget på en god organisering av vannforvaltning og at det ikke er lett til å få det til.

Argumenter

Men, som lovet, først noen argumenter når det gjelder fordelene med en helhetlig statlig vannforvaltning gjennom opprettelse av et statens vannvesen. Jeg avslutter deretter med en oppfordring til en diskusjon. Fordelene er som følger:

- Bedre enhetlig vannforvaltning
- Bedre muligheter for enhetlig tilsyn
- Bedre muligheter for enhetlig håndheving
- Bedre utvikling av fagkunnskap om vannforvaltning, blant annet sivilteknisk, juridisk og ikke minst økologisk

Bedre enhetlig vannforvaltning fordi organisering ligger under et departement

Lesere av fagbladet Norsk Vann er nok klar over at det nå er fire departementer som jobber med vannforvaltning. Som første er det Helse- omsorgsdepartement (HOD), som håndterer alt med regler angående drikkevann, avløp og som kan har betydning for folkehelse har her sin opprinnelse. Når det gjelder drikkevannstudier til rapporter angående innovasjon i vannbransjen, er det folkehelse som styrer.

Så har vi Olje- og energidepartementet (OED). Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) har her sin organisatoriske tilhørighet. Dette handler mer om det økonomiske ved vannforvaltning. Hjemfallsretten og andre disku-

sjoner om konsesjoner m.m. råder her. I det siste handler det nå mye om strømpriser og rasfare. Begge temaer har også med vannforvaltning å gjøre.

Videre har vi Kommunal- og distrikts departementet (KDD). Her ligger ansvar som kommunene må ta når det gjelder vannforvaltning. Når en kommune slipper ut vann fra eget renseanlegget er det de som kommer på banen til å kontrollere og håndheve eget utslipp. Alle som slipper ut på nettet blir ofte tatt vare på av forskjellige IKS, KF eller av kommunene selv.

Rammer for vannforvaltningen blir også laget, og ikke minst håndhevet av Klima- og miljødepartementet (KMD).

Statlig forvaltning ligger under KDD leser jeg på regjeringen.no. Statens vegvesen ligger under SF. Styringen av Nye veier er i det siste omdiskutert, har jeg fått med meg.

Det kunne kanskje for statsministeren være en idé, før han svarer på bønner om den om-søkte umiddelbare bekreftelse at mulig kraftutbygginger i vernende vassdrag ikke blir en del av mandatet til den kommende energikommissionen, å utrede et nytt direktorat for eksempel «Infrastruktur og Vann» under Samferdselsdepartementet først.

Hvorfor har vannforvaltningen blitt så splittet, og kunne det virkelig være en løsning å legge alt under SD som får hele vannforvaltningen som oppgave?

Ett direktorat med infrastruktur og vann som oppgave kan sørge for at tilsyn og håndheving angående vannforvaltning blir bedre koordinert. OED, HOD, KDD og KMD skal da nødvendigvis måtte tappes for personale og fagkunnskap, men staten får en helt ny arena tilbake.

At de organisasjoner nevnt ovenfor angående vern av vassdragene retter seg, gjennom statsministeren, til den kommende energikommissionen, er noe som jeg ser som et tegn at noe ikke helt er som det skal være når det gjelder organiseringen av vannforvaltningen. Samarbeid mellom KMD, som miljølovsansvarlig, og SD, som tilsynsansvarlig, kan muligens være et nyttig utgangspunkt. Slakteren kontrollerer

hermed ikke lenger eget kjøtt, som også kan være en fordel.

Min magefølelse tilsier at innføring av et direktiv som omhandler vannforvaltning innenfor den statsforvaltning som var operativt i 2005, var risikabel, og må fra mitt ståsted definitivt blir besvart som uhensiktsmessig og umulig.

Hvorfor statens vannvesen må etableres er etter min mening ikke et spørsmål. Hvordan etaten må etableres er noe som Stortingets kontroll- og konstitusjonskomité kan tar seg av.

Bedre muligheter for enhetlig tilsyn

Man husker egentlig bare noen oppslag i mediene. Det handler ofte om utslipp, for eksempel fra plattformer, gruvedrift og merder og regulerte vassdrag. Overvann som oppfører seg uforventet. Diskusjoner omkring dette. Hvordan går det med villaksen? Hvorfor funker selvkostprinsipp så dårlig at lekkasje av drikkevann fra nettet er fortsatt så høyt? Hvorfor bruker ikke vannområder selvkostprinsippet? Hvorfor finnes det så mye urensset utslipp i grisgrendte strøk? Alt har å gjøre med forskjellen mellom intensjoner og praksis. Når lover ikke håndheves, er de egentlig ikke verdt papiret de er skrevet på. Her er jeg litt fundamentalistisk kanskje, men jeg tror at når et direktorat fører tilsyn med vannforvaltning, vil oversiktighet og enhet i måloppnåelsene, som er formulert av oss gjennom stortinget, bli lettere. At Norsk Vann fronter sånne diskusjoner, er det forhåpentligvis ikke noe tvil om.

Bedre muligheter for enhetlig håndheving

Ved å føre tilsyn må en være passelig ydmyk for innsatsen forskjellige sektorer legger inn i å oppnå miljømål når det gjelder vannkvalitet. Når det gjelder å bygge opp nok kunnskap om hvor gruvedrift, olje- og gassbransjen sliter med å minske utslipp og dermed de økologiske fotavtrykkene, er det bedre at en og samme etat koordinerer håndheving og tilsyn, synes jeg. At Mattilsynet passer på matproduksjonen, er åpenbart. At statens forurensningstilsyn gjør det samme med utslipp er, eller kanskje er det

bedre å skrive, var, tydelig. At et helhetlig tilsyn og håndheving under SD, eventuelt KDD eller KMD med et Statens vannvesen under seg, kan derfor være en nyttig og ny tanke.

Bedre utvikling av fagkunnskap om vannforvaltning, blant annet sivilteknisk, juridisk og ikke minst økologisk

Vannforeningen finnes heldigvis. Norsk Vann også. Både NIVA og andre institutter sitter på mye kunnskap.. Vannforvaltningen er nå lagt til 9 vannregionmyndigheter. Vannportalen blir styrt av Miljødirektoratet. Å legge hovedansvar for vannforvaltningen i hendene til vannregionmyndighetene, i styringsgrupper og praktisk orienterte prosjektledere, anser jeg ikke egnet som veien videre når det gjelder en enhetlig vannforvaltning. Også kunnskap skulle være bedre samlet i en etat. For å sørge for at de kvalitetsmålene, som er beskrevet i Vanddirektivet oppnås, ville det være betryggende å vite at en og samme etat styrer måloppnåelse. For eksempel kan det vises til Statens vegvesen, som har en helhetlig tilnærming til både støy, utforming, miljø og finansiering av vegprosjekter.

Litt diskusjon til slutt:

Jeg går litt videre i argumentasjonen for en overordnet etat. Vannregionutvalget er nemlig bare en arena på regionalt nivå og ikke godt nok representert i det statlige. Vannforvaltningsplaner, hvor fylkestingene er øverste planmyndighet for vedtak av planen, som en regional plan etter plan- og bygningsloven, fungerer heller ikke helt etter hensikten. Både når det gjelder forankring i statsforvaltningen og i ressurstilgang, så skifter mange prosjektledere jobb. Dermed forsvinner mye innsatsvilje og initiativer, og det er mye å hente ved å omorganisere forvaltningen av vannområder/resurser i det statlige først.

Nedenforstående tekst har jeg kopiert fra vannportalen.no som omhandler vannregion Viken og Innlandet.

«Dette VRU vil fungere som styringsgruppe for arbeidet i vannregionen. Vannregionutvalget er et

samarbeidsforum bestående av politisk representant fra fylkeskommunene, representanter fra fylkesmannsembeter, statlige sektormyndigheter på ledernivå, og ledere av vannområdeutvalgene/vannområdenes styringsgrupper. Styreleder i vannområdenes styringsgrupper/vannområdeutvalg representerer alle kommunene i de respektive vannområdene i vannregionutvalget. Faste deltakere i VRU skal være navngitte og det skal utnevnes vararepresentanter. Administrative representanter fra vannregionmyndigheten og fylkeskommuner og daglig leder/koordinator i vannområdene kan delta som bisittere i VRU. Oppgavene til vannregionutvalget er gitt i vannforskriften. Vannregionmyndigheten skal i samarbeid med vannregionutvalget revurdere og om nødvendig oppdatere miljømål, tiltaksprogram og utkast til oppdatert vannforvaltningsplan. Vannregionutvalget skal arbeide for at det oppnås enighet om utkast til forvaltningsplan og tiltaksprogram. Uenigheter kan gjengis i utkast til oppdatert plan og avklares eventuelt med endelig virkning i forbindelse med departementets godkjenning. VRU kan sette ned et mindre arbeidsutvalg (ikke vist i organisasjonskartet) som kan avklare saker/problemstillinger når det ikke er tid til å samle hele VRU. Arbeidsutvalget består av VRU leder og representanter fra VRU».

At vannforvaltningen er i trygge hender her, er noe jeg fortsatt tviler på. At konsulenter elsker teksten ovenfor er også ingen tvil om. Det finnes mange flere spørsmål enn svar.

Ved å se på oppgavene til vannregionmyndighetene, vannregionutvalgene, vannområdene, referansegruppe og vannområdeutvalg, har jeg som nevnt ovenfor brukt organiseringen av vannregionen for Innlandet og Viken som forbilde. Jeg viser fra mitt ståsted en pulverisert

vannforvaltning som gir et inntrykk av å ha gitt lokale myndigheter mulighet til å fordele politisk representanter i så mange utvalg at målene av en enhetlig vannforvaltning kan ansees som et fjernt glimt av Soria Moria.

At staten legger så mye «organiseringfrihet uten ansvar» når det gjelder vannforvaltning på denne måte i regionene, er etter min mening verken bra eller hensiktsmessig. Egentlig skjuler det bare en begrenset innsats av staten selv til å komme til en helhetlig vannforvaltning.

Det med ordlyden er viktig. Bare les dette som jeg fant på sammen sted angående organisering i vannregion Innlandet og Viken:

«Erfaringsvis fungerer referansegruppene best lokalt i vannområdene. Vannområdeutvalgene må derfor tilrettelegge for god medvirkning og dialog med lokale interessenter i vannområdene. VRM foreslår at bransjer og organisasjoner er representert i regional referansegruppe gjennom regionale representanter, mens mindre aktører og lokallag deltar på vannområdenivå. Det er interessegruppene selv som avgjør hva som er rett fordeling mht. til deltagelse på disse to nivåene».

Et spørsmål som kan stilles, er hvorvidt det er mulig at vannregioner blir styrt fra et direktorat som har som oppgave til å jobbe med infrastruktur og vann? Kan SD for eksempel ta utfordringen?

Man kan stusse litt hvorfor nasjonal transportplan får så mye oppmerksomhet, mens det ikke finnes en nasjonal vannforvaltningsplan.

Kan det tyde på at vannforvaltningen er blitt litt for diffus fordelt i staten?

Håper med dette å ha bidratt i diskusjon i tidsskriftet VANN, og ønsker samtidig alle et godt år i 2022!